

MARIA CALLAS, DEU ANYS DE LLEGENDA

¡Viva Maria!

Fa deu anys, moria a París, retirada del l'activitat artística i social, la que havia estat la soprano més famosa del món.

Maria Callas, amb la seua veu i el seu estil inigualables, havia estat capaç de tornar a la vida un art que fins la seua aparició semblava més aviat mort.

F. Sellés

Si avui dia l'òpera co-neix la repercussió que tots sabem, si de vegades es converteix en tema polèmic d'alt nivell i entra en el camp de la reflexió i en les categories d'especialistes molt diversos, és, en bona mesura, gràcies a la figura, ja legendària, de Maria Callas.

Maria Callas irromp en el medi operístic a final de la dècada dels quaranta i començament dels cinquanta, el panorama líric es troba reduït a poca cosa més que una arena de circ. Des de l'últim quart del segle passat i, sobretot, la primera meitat de l'actual, la gent s'ha acostumat a acudir a les representacions d'òpera en cerca de bones veus. Així, els responsables, a poc a poc, se senten més preo-

cupats per oferir l'efectisme de la famalla vocal que el públic demana que no el valor artístic o l'efecte dramàtic que una posada en escena fidedigna requereix. Abans de l'aparició de la Callas i de tota la generació d'artistes que, com Visconti, Gobbi o Lauri Volpi, van trobar en ella la cristal·lització i el símbol d'una nova època, la situació operística no és més que sobreaguts incendiàries, pura prestidigitació sorgida de la laringe de senyores grasses que deambulen per les taules com vaixells marejats. El colp de timó de la Callas marcaria un canvi de rumb absolut.

Diuen, la *creme* dels puristes, que la seua no era una veu bella. Però no és per la uniformitat tímbrica que ha passat a la història de la música i que la seua figura ha transcendit l'àmbit purament musical. La gelosia absoluta i inventada de Tosca, la fúria de Medea,

s'adiuen més a l'aspror encapsulada de la seua emissió que no a la beutat canònica d'una soprano més perfecta. De la mateixa manera que un personatge tan sinistre com Lady Macbeth, que ha d'expressar la determinació amb què vol la mort del rei Duncan per fer-se amb el poder d'Escòcia, potser havia esperat durant molts anys el metall velat de la seua veu per revelar-se amb tot l'èmfasi que Verdi li va voler conferir.

Reencarnació de les velles sopranos del passat, la grandesa de la Callas rau en el fet d'haver restituit al cant tota l'expressió de què s'havia anat desproveint al llarg de les èpoques, i d'haver dotat de versemblança —de tota la versemblança que la convenció es capaç de permetre— la performació operística. Els excessos que a tal fi va haver d'infringir a la seua veu —era capaç

En «Lucia», a començament dels 50.

de ser els papers més diferents en una mateixa temporada— i al seu cos —pèrdua de 40 quilos en poc més d'un any, a fi d'assolir el volum del seu model ideal, l'Audrey Hepburn de *Vacaciones en Roma*— potser van accelerar la seua prematura decadència. Hi ha, però, qui dóna a aquests excessos un nom ben determinat: Onassis.

Maria Kalogeropoulos va nàixer a Nova York l'any 1923. Era la tercera filla, després d'una germana major i un germà mort als tres anys, d'un matrimoni grec tot just arribat d'Atenes. Amb la crisi del 29 George Kalogeropoulos, ja mudat en Callas, perdé el negoci, cosa que no degué contribuir poc a espatllar les relacions amb l'ambiciosa Evangelia, la mare. Tant que, quan Maria tenia catorze anys, mare i filla van tornar a Grècia. A una Grècia dominada per l'Eix, on la vida no devia ser massa fàcil.

Miop, grassa en vies de deformat, tímida per tant, prompte va donar mostres de posseir una veu excepcional. Evangelia va veure el cel obert, podia rescabalar-se del contratemps del seu naixement. Amb l'educació mínima Maria començà a estudiar cant, i a fer el que normalment es fa en casos i temps d'escassetat. Es presenta a concursos radiofònics per a principiants, els guanya, i amb els diners que n'obté es paga les lliçons i els *libretti* necessaris per formar una futura *prima donna*. El menjar, el proporcionen les forces d'ocupació, a canvi d'àries que acoren més d'un italià lluny de casa. L'òpera nacional la contracta, i el mestratge de la gran Elvira de Hidalgo l'empara. Dos anys a Nova York, en l'atur, la duen a les portes de la disjuntiva: o triomfar o retirar-se.

Sola, perduda, abandonata...

La tradicional temporada de l'arena de Verona marca el canvi en la vida de la diva. El triomf artístic li dóna l'oportunitat d'assolir l'estabilitat de què sempre havia mancat. En aquest cas es presenta sota la forma d'un fabricant de rajoles, rabassut i amb fama de femeller: Giovanni Battista Meneghini, amb trenta anys més que ella.

Maria, verge i solitària, no desaprofita els avantatges que brinda la mentalitat pràctica d'aquest negociant amb ganes de notorietat. Amb Meneghini com a mentor, coneix els anys de més esplendor de la seua carrera artística. Els èxits a les grans seus d'òpera del món, la brillantor dels muntatges amb Visconti i el reconeixement i l'admiració del bo i millor de la societat i la in-

«Norma», al 64. El paper estrella interpretat en més de 80 ocasions.

tel·lectualitat mundial serveixen per compensar la grisor d'una quotidianitat de la més pura classe mitjana.

La fama de la cantant grega és tan gran que l'altre grec més famós del món, fent un esforç per salvar l'aversió que li deu produir una cosa tan aparatosa com el bel canto, es digna a veure-la actuar. Tot seguit, el matrimoni Meneghini és convidat a un creuer en iot pel Mediterrani. La llista d'invitats és enlluernadora. A l'arribada a Turquia, tots, llevat de Churchill, saben ja que a espatles de Meneghini s'ha ordit un idili que desbancarà en audiència la tan esbombada rivalitat amb la Tebaldi, l'altra gran soprano de l'època. En endavant, Maria Callas serà ja pedra d'escàndol, objecte de litigis múltiples, carn de rotativa.

Els amics més íntims de la parella al llarg de la seua relació diuen que hi va haver veritable amor per les dues bandes. En el cas de la Callas, cal afegir-hi la crida del sexe que el taulell de Verona no va saber desvetlar. Amor, més sexe, en un canemàs de fama i circumstància. Que, si bé Onassis, a través de ella, accedia a la glòria fonedissa de les portades en quadricomia, ella no semblava fer escarafalls del dubtós gust de la decoració del Cristina, ni del feix de relacions que podia aportar el col·laborador dels coronels.

La proposta d'Onassis no era, en absolut, la de Visconti o Pasolini, d'entrada, amors més aviat impossibles. Entestada a ser una gran dama de la societat i a viure el que una mare massa dominant i un marit massa interessat li havien obviat, va anar allunyant-se cada volta més de la disciplina rigorosa que el seu art exigia. I entre bastidors, l'experiència de gran tràgica li va servir de ben poca cosa. Jacqueline Kennedy, per exemple, la més viuda entre les dones dels anys seixanta, era una encarnació massa real de les fantasies geloses de Flòria Tosca. Així, quan el 16 de setembre de 1977 moria d'un atac al cor la que havia sigut la soprano més famosa del món, Maria Callas feia temps que havia mort, privada d'allò que realment la proveïa de vida.

D'aleshores ençà n'han eixit moltes, d'hereues del seu art. Els empresaris i els aficionats n'esperen cada temporada. Algunes, en certs estadis l'han superada. Cap d'elles, si més no en públic, no ha deixat de reconèixer la impossibilitat de la seua herència. L'herència d'una veu que acabà en ruïna de si mateixa. Però, això sí, ruïna amb estatus de meravella. □